חימום מאכלים בשבת על ידי גוי (רנג סע' ה)

א. בית יוסף אורח חיים סימן רנג

כתוב בהגהות מרדכי פרק ג' ובחופה רגילין ליתן היורה מלאה תבשיל על הפטפוט מערב שבת והאש תחתיה ולהשהות שם עד למחר ביום השבת ואם היורה מתקררת עבדים גוים מחממים אש תחתיה בשבת אם לא נתקררה כל כך שאם היתה נשארת כך שעדיין היתה ראויה לאכול בלא חימום אם כן אין חוששין בחימומה ושריא וכן כתוב בהגהות מיימון פרק ג' (אות ב) ובסמ"ג (ל"ת סה) וסמ"ק (סי' רפב) והתרומה (סי' רלא) וכתוב בתרומת הדשן סימן ס"ו דלאו דוקא בחופה דהוא הדין בכל דוכתא שרי מיהו כתב בשם אור זרוע (הל' ערב שבת) דבדוכתא דלא שכיחי רבנן ראוי לאסור. וכתב עוד שם (בת"ה) שאם השפחה מוציאה החמין מן התנור... וז"ל הרשב"א בתשובה מי שבישל תבשילו מערב שבת כל צרכו ולמחר בשבת אמר לגוי להדליק אש ולחמם תבשילו נראה לי דאסור מההיא (קכב.) דנר וכבש דכל שנעשה בו או בשבילו מלאכה דאורייתא אסור כגוי שמילא מים בשביל ישראל שלא ישקה מהם אפילו בהמתו לפי שהוציאו מהבור שהוא רשות היחיד לשפת הבור שהוא רשות הרבים ואף על פי שעשאה גוי מעצמו שלא מדעת ישראל ושלא נעשה בגוף המים מלאכת איסור וכל שכן [כ]שעשה גוי מלאכה דאורייתא במצות ישראל (בזה) [כזה] ואע"פ שלא נעשה מלאכת איסור בגוף התבשיל שכבר נתבשל מערב שבת וכמדומה שאפילו אחר שנצטנן אסור לו לאותה שבת דקנסינן ליה כל שהזיד ואמר לגוי לעשות לו מלאכה דאורייתא בשבילו עכ"ל:

ב. תרומת הדשן סימן סו

שאלה: יש בני אדם שאין להם תנורים מיוחדים לאפות בהן ולהטמין בהן החמין, ומטמינים באותו תנור שבבית החורף, ולמחרת בשבת באתה השפחה ומוציאה את החמין כולו מן התנור, ומושיבות ע"ג התנור ומבפנים בבית החורף. ואז מבערת את האש בתוך התנור, כדי לחמם בית החורף וע"י כך נרתחים החמין שע"ג התנור לכל צרכם, שרי למעבד הכי או לאו?

תשובה: יראה דאם לא נתקררו החמין כל כך בשעה שהוציאה אותם מן התנור, והבעירה האש בתנור דוגמת מאכל בן דרוסאי, אז ודאי שרי. והכי איתא בהדיא בסמ"ג ובמרדכי ובה"ג במיימוני, דרגילים בחופות לכסות החמין בנסרים, ולמחר באין עבדים נכרים ומחממים אותם, אם לא יתקררו כ"כ דוגמת מאכל בן דרוסאי שרי, עכ"ל. וא"ל דבחופה יש משום שמחת חתן וכלה מקילינן טפי, דבא"ז כתב וז"ל: כשמתקרר הצאלנ"ט /החמין/, ושפחה מחממתה מותר ובמדינה דלא שכיחי רבנן ראוי לאסור עכ"ל. הא קמן דבלא חופה נמי שרי, היכא דשכיחי רבנן. אמנם משמע דווקא אם לא נתקררו, אבל אם נתקררו לא שרי. ונראה דבנ"ד יש להתיר אפי' נתקררו לגמרי. דהא העבד או השפחה מתכונים לחמם התבשיל, ולכך היכא דנתקרר לגמרי אסור. אבל הכא עיקר כוונת השפחה לדבר היתר, לחמם בית החורף, דשרו רבנן בה אמירה לנכרי, משום דהכל חולים הם אצל הצינה. ונהי נמי דהחמין נרתחים ע"י כך מאליהם בודאי, וע"ד כן היא מושיבתם על התנור. מ"מ בשעה שהיא מושיבתו על התנור, אין שום אש בתנור, וההבערה שהיא מבערת אח"כ, עיקר כוונה היא לבית החורף. ואף כי פסיק רישיה הוא לענין החמין, מ"מ יש חילוק בשבות דרבנן, בין מתכוין גמור ללא מתכוין דפסיק רישיה. והכי אשכחן בתשובת מהר"ם במרדכי, פ' הזורק במס' שבת, אההיא דגבי בית הכסא שע"ג חפירה שסביב העיר. אמנם נראה דאין להתיר כלל לישראל או לבת ישראל, שיושיבו מן החמים ע"ג התנור והשפחה מבערת אח"כ התנור. דהוי כאחד נותן את הקדירה ואחד הצית את האור, דהראשון פטור אבל אסור.

ג. רמ"א אורח חיים סימן רנג סעיף ה

וכל הדברים שאסור לעשות מדברים אלו, אסור לומר לאינו יהודי לעשות. לכן אסור לומר לאינו יהודי להחם הקדירה אם נצטנן; ואם עשה כן, אסור לאכלו אפי' צונן (ב"י והרשב"א בתשובה). אמנם אם לא נצטנן כ"כ, שעדיין ראויים לאכול, אם חממו אותו האינם יהודים, מותרין לאכול. לכן נוהגין שהאינם יהודים מוציאין הקדירות מן התנורים שמטמינים בהן ומושיבין אותן אצל תנור בית החורף או עליו ומבערת השפחה אח"כ התנור ההוא וע"י זה הקדירות חוזרים ונרתחים. אבל ע"י ישראל, אסור בכה"ג

ד. מגן אברהם סימן רנג ס"ק לז

להחם הקדירה - כב"י בשם הרשב"א אסור לומר לעכו"ם להדליק אש לחמם הקדירה וכו' דאלו להחם הקדירה ס"ל להרשב"א דאפי' לישראל שרי לעשותו כמ"ש סימן שי"ח סט"ו כיון שאינו נותנו ע"ג האש או הכירה ממש ורמ"א כתב סתם אסור לומר לעכו"ם

להחם וכו׳ דס״ל דלדידן דס״ל דאסור לחממו מדאורייתא אסור לומר ג״כ לעכו״ם ואם עשה כן אסור אפי׳ בדיעבד כמ״ש ס״א בדין החזיר עכו״ם ע״ג כירה ומיהו י״ל דאם לא חממו העכו״ם על גבי האש או הכירה ממש דיש להקל מאחר שגדולי פוסקים מתירין אפי׳ לישראל לעשותו ועמ״ש סי׳ רנ״ד ס״ג ועיין בב״י ס״ס רנ״ט בשם המרדכי דאם צוה לעכו״ם לעשות לו מלאכה דרבנן אין אוסרין התבשיל:

ה. ביאור הגר״א אורח חיים סימן רנג סעיף ה

וכל הדברים. שאף באיסור דרבנן אסור אמירה לנכרי כמ״ש נכרי שבא לכבות כו׳ ואף שא״צ לגופה

ו. מגן אברהם סימן רנג ס״ק מ

לכן כו׳ - פי׳ כיון דאסור אמירה לעכו״ם להחם א״כ אסור לומר לעכו״ם להעמיד תבשיל שנתקרר על התנור שהוסק ולכן נוהגין שהעכו״ם נותנין התבשיל שנתקרר לגמרי על התנור קודם שהוסק

ז. ט״ז אורח חיים סימן רנג ס״ק יח

ובעיקר היתר זה לא עמדתי ע״ד בעל ת״ה דנראה לדמות זה למ״ש הטי״ד סי׳ קי״ג לפיכך אם ידע העכו״ם שהיה בשר בתנור אפי׳ חממו ליבש בו כלי אסור חיישינן שמא כוון גם לבישול בשר עכ״ל א״כ דאפי׳ לענין איסור בישולי עכו״ם שאין לו עיקר מן התורה החמירו לחוש שמא נתכוין לבישול הבשר ועכ״פ בישול הבשר הוא טפל ליבוש הכלי ואפ״ה אסור א״כ כאן שהעכו״ם מתכוין בבירור לחימום התבשיל וע״ד כן מושיבו שם ומטעם זה אסור לישראל להושיבו שם ולמה נתיר אח״כ בהבערת התנור כיון שעיקר כוונה שלה להחם הבית החורף והלא כוונתה גם על התבשיל ואפי׳ היה ספק היה לאסור שמא כיונה גם על התבשיל כמו התם וכ״ש שיש כאן ודאי ומ״ש בת״ה ממרדכי דפי׳ הזורק אינו ענין לזה דהתם אין מתכוין כלל היכן הצואה נופלת ע״ש משא״כ כאן דניח׳ ליה בזה ועושה העכו״ם פעולה בשביל זה ותו דכבר קי״ל בסי׳ זה כל מה שאסור ע״י ישראל אסור ג״כ ע״י עכו״ם אפי׳ דיעבד כמ״ש ב״י בשם הרשב״א בסי׳ זה בתשו׳ ס״ח ולמה נחלק כאן ועוד נ״ל דגם בת״ה לא התיר אלא בנדון שלו שכתב האי תשובה על השאלה שכתב שם יש בני אדם שאין להם תנורים מיוחדים לאפות בהם ולהטמין חמין ומטמינים באותו תנור שבבית החורף ולמחר בשבת השפחה מוציאה כל החמין מהתנור ומושיבתו על גבי התנור מבפנים בבית החורף ואז מבערת האש בתנור כדי לחמם בית החורף כו׳ עכ״ל בנידון זה אין איסור כ״כ כיון שהשפחה מוכרחת ליקח התבשיל מן התנור בשביל חימום בית החורף וע״כ אם מעמידים באותו פעם על התנור בפנים אינו נראה ומבורר כ״כ שהוא עושה בשביל החימום שאח״כ משא״כ אנו שיש לנו תנור מיוחד להטמנת חמין ובשבת לוקחתו מאותו תנור ומעמידו על התנור שבבית החורף הכל רואין שהוא עושה בשביל החימום ומה לי שהחימום קודם לו או מאוחר לו ע״כ נלע״ד שאין לבעל נפש לסמוך על היתר זה

ח. ביאור הגר״א אורח חיים סימן רנג סעיף ה

וצ״ע דפסיק רישא דוקא בדלא ניחא אבל בדניחא אסור מדאורייתא מדאמרינן ק״ג א׳ והא אביי ורבא כו׳ ופריך שתהא חייב ושם קל״ג רבא אמר אפי׳ תימא כו׳ וגם מה שחילק האיסורין דוחק גדול. ונראה שגם רמ״א לא סמך עצמו ע״ז ואין מתיר רק בכה״ג שלא נצטנן לגמרי וז״ש לכן נוהגין כו׳ ר״ל בכה״ג.

ט. שערי תשובה אורח חיים סימן רנג סעיף ה

ועיין שו״ת בית אפרים סי׳ כ״א דקאו״י מבושלת צוננת שהעמידה המשרתת ישראלית בשבת על תנור בית החורף קודם שהוסק מותר לשתותה רק שיזהיר על להבא שלא יעשו כן וע״ש דאין ראיה מהך דאחד נותן הקדירה דהתם הישראל שהוא בר חיובא נתן את האור הלכך יש כאן פטור אבל אסור משא״כ היכא שהעכו״ם הוא הנותן האור וקצת י״ל דגרע אם נכרי המסיק הוא בעצמו מעמיד קודם הסקה שאז דעתו בהסקה זו על חימום התבשיל אלא שיש לומר שאין כוונתו רק לחמם אבל לא שיגיע לשיעור בישול ע״ש

י. שמירת שבת כהלכתה (מהדו״ב) פרק לא, ח

וכן מותר לומר לנכרי לשים קדירה ובה תבשיל מבושל אף אם הוא צונן על פלטה חשמלית אשר עתידה להיות מופעלת על ידי שעון שבת.